



**DOĞA VE İNSAN**

## DOĞA VE İNSAN

Bütün bilimler, çalışmalarında insanların mutluluğunu amaç edinmiştir. Ancak bilimler, bu amaçla farklı konularda ve farklı yöntemlerle ulaşmaya çalışır. Coğrafya bilimi, Dünya'yı tanıyarak amacına ulaşmayı yöntem olarak seçmiştir. Onun için coğrafya, Dünya'nın geçmişini bilir, şimdiki durumunu öğrenir ve geleceği için tahminler yapmaya çalışır. Bunu yaparken Dünya'nın doğal özellikleri ve insanların faaliyet türlerini dikkate alır. Dünya'nın özelliklerini tanımanın en kolay yolu da içinde yaşadığımız doğayı oluşturan unsurları tanımdır.



## DOĞAYI OLUŞTURAN UNSURLAR

İnsanlar ,yaşadığı ortamı ilk insandan günümüze kadar her dönemde merak etmişlerdir. Yağmurun neden yağdığını, dağların nasıl meydana geldiğini, yer kabuğunun neden sarsıldığını, volkanik faaliyetlerin nasıl oluştuğunu, su kütlelerinin nasıl oluştuğu gibi sorular insanları coğrafya bilimiyle buluşturmuştur.

Doğal ortamı oluşturan unsurların başlıcaları şunlardır: **Hava küre (Atmosfer), Su küre (Hidrosfer), Taş küre (Litosfer), Canlı küre (Biyosfer).**



## DAHİ ADAM DİYOR KI

Hava küre, su küre, taş küre ve canlı kürede meydana gelen doğal olaylar ile insanlar arasındaki etkileşim coğrafyanın ana inceleme alanıdır.



## DAHİ ADAM DİYOR KI

Doğal ortamlarda meydana gelen olayların etkisi ülkelerin gelişmişlik durumuyla yakından ilişkilidir. Gelişmiş ülkelerde doğal ortamlarda meydana gelen olayların insan yaşamına etkisi daha azdır.

Aşağıdaki şemada insan ile doğayı oluşturan temel unsurlar arasındaki karşılıklı etkileşim gösterilmiştir.

## İnsan ile doğal unsurlar arasındaki etkileşim



ATMOSFER	HİDROSFER
Genel hava dolaşımı	Su döngüsü
Sıcaklık değişimi	Suyun buharlaşması
Nem değişimi	Suyun donması
Güneşlenme	Deniz akıntısı
Bulutlanma	Gelgit
Yağış	Tsunami
Rüzgar	Sel

LİTOSFER	BİYOSFER
Yer şekilleri oluşumu	Hayvanların doğması
Taşların oluşumu	Bitkilerin yetişmesi
Erozyon	Orman yangınları
Heyelan	Ormanların tahribi
Deprem	Bitki genleri ile oynama
Volkanizma	Hayvan genleri ile oynama
Toprakların oluşumu	Bitkilerden yararlanma

## COĞRAFYANIN TANIMI VE KONUSU

Doğal çevre ile beşeri çevre arasındaki ilişkileri inceleyen, neden ve sonuçları ortaya çıkaran bilime **coğrafya** denir. Coğrafya biliminin inceleme alanında **doğal çevre** ile **beşeri çevre** vardır.

## DAHİ ADAM DİYOR Kİ

Canlıların yaşadığı ortama çevre denir. Çevreyi doğal ve beşeri unsurlar oluşturur. Doğal çevre unsurlarının oluşumunda insanların etkisi yoktur. Beşeri çevre unsurları ise insanlar tarafından oluşturulmuştur.

## COĞRAFYA

## Fiziki (Doğal) Coğrafya

- ✓ Klimatoloji (iklim bilimi)
- ✓ jeomorfoloji (yer şekilleri bilimi)
- ✓ Hidrocoğrafya (sular coğrafyası)
- ✓ Biyocoğrafya (canlılar coğrafyası)
- ✓ Matematik coğrafya

## Beşeri Coğrafya

- ✓ Yerleşme coğrafyası
- ✓ Tarım coğrafyası
- ✓ Sanayi coğrafyası
- ✓ Ulaşım coğrafyası
- ✓ Nüfus
- ✓ Enerji coğrafyası
- ✓ Siyasi coğrafya
- ✓ Turizm coğrafyası

**Klimatoloji (iklim bilgisi)**, dünyamızda görülen tüm iklim olayları, iklimi oluşturan elemanları, iklimlerin dağılışını inceleyen bilim dalıdır. Klimatoloji, çalışmalarında meteorolojinin verilerinden yararlanır.



**Jeomorfoloji (Yer şekilleri bilimi)**, yer şekillerinin oluşumunu, gelişimini, bunların yerin yapısındaki taşlarla ve iklimlerle ilişkilerini araştıran bilim dalıdır. Jeomorfoloji, çalışmalarında; Jeoloji (yer bilimi), Jeofizik (yer fiziği bilimi), Litoloji (taş bilimi), Pedoloji (toprak bilimi) ve Astronomi (uzay bilimi) bilimlerinden faydalanır.



## Manş Tüneli

Manş Tüneli, İngiltere ile Fransa'yı denizden birbirine bağlayan Fransa ve İngiltere ortak yapımı bir demir yolu tüneldir. Manş Denizi'nin tebeşir kayalarından meydana gelen tabanında kolayca tünel açılabileceğini düşünen bir Fransız mühendis, 1802'de Dover Boğazı'nda iki kıyıyı birleştiren bir tünelin yapılmasını teklif etti. Napolyon tarafından beğenilen teklif savaş yüzünden askıya alındı. Bu tür teklifler 19. yüzyılda defalarca gündeme geldi. 1880'li yılların başlarında bazı özel kuruluşlar iki kıyı arasında birdemiryolu tüneli yapmak için kazılara başladılar. Tünel 1800 m'ye ulaştığında basının, İngiltere'nin güvenliği açısından projenin tehlikeli olduğu hakkındaki kampanyaları yüzünden yapım durduruldu. Fransa ve İngiltere hükümetleri 1960'lı yılların ortalarında tünelin yapılması için tekrar anlaşılsa da daha sonra yüksek maliyetleri gerekçe gösteren İngiltere, 1970'li yıllarda yapımı durdurdu. Bu süre içinde tünelin her iki taraftan 2,4 km'lik kısmı kazılmıştı. Manş Tüneli 1986'da tekrar gündeme geldi. Projenin maliyeti Fransız ve İngiliz firmalarının meydana gelen bir şirketler birliği tarafından çok sayıda bankadan borç alınarak ve hisse senedi çıkarılarak karşılandı. Dover ile Calais'yi birbirine bağlayan tünel 50.5 kilometre (31.4 mil) uzunlukta olup, 6 Mayıs 1994'te tünel açılışı yapıldı. 14.000 işçinin görev aldığı bu projede, milyonlarca metrik tonluk taş, toprak ve çamurun atılması için kazı makineleri kullanılmıştır. Bunlardan iki kazıcı ile kanalın iki ucundan kazmaya başlamıştır. Her biri bir lazer ışını yardımıyla yönlendirilmiştir. Tünelin su altındaki bölümünün uzunluğu 38 kilometredir.

**Hidrografya (sular coğrafyası),**

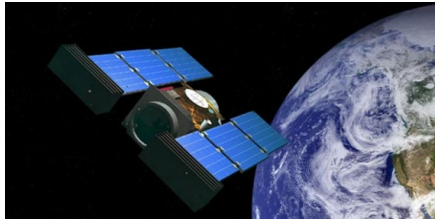
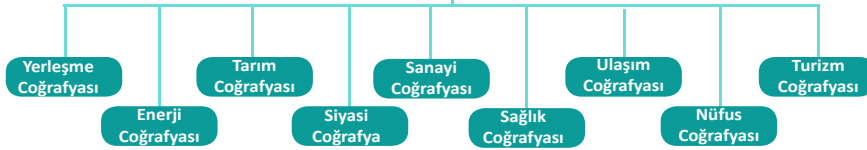
yer altı ve yer üstünde bulunan tüm su varlığını inceleyen bilim dalıdır. hidrografya çalışmalarında; Oseonografya (okyanus bilimi), Limnoloji (göl bilimi) ve Potamoloji (akarsu bilimi) bilimlerinden faydalanır.



**Biyocoğrafya (canlılar coğrafyası),** yeryüzünde bulunan bitki ve hayvan topluluklarını, bunların birbirleriyle olan ilişkilerini, dağılımlarını ve diğer doğal ortamlarla etkileşimlerini inceleyen bilim dalıdır. Biyocoğrafya çalışmalarında; Botanik (bitki bilimi) ve Zooloji (hayvan bilimi) bilim dallarından yararlanır.



**Matematik coğrafya;** evreni, güneş sistemini ve Dünya'yı bir bütün olarak ele alan inceleyen bilim dalına denir. Matematik coğrafya ;uzaktan algılama, hava fotoğrafları, kartografya ve coğrafi istatistik olmak üzere alt dallara ayrılır.

**Beşeri Coğrafya**

**Yerleşme coğrafyası,** insanın belirli yerlerde yerleşim alanları kurması, yerleşmeyi etkileyen etmenler, yerleşim alanlarının dokusu ve türleri ile meskenlerde kullanılan malzemeleri inceler.



**Tarım coğrafyası,** Neolitik dönemden itibaren devam eden tarımsal üretimi ve faaliyetleri inceler.

**Çölde Oluşan Yaşam Alanı: Kalifornia'daki Central Valley Projesi**

Çölde Oluşan Yaşam Alanı: Kalifornia'daki Central Valley Projesi Kaliforniya'da eskiden çöl alanı olan Central Valley (Sentril Valley) verimli bir tarım alanına dönüşmüştür. Barajlar, sulama tesisleri ve analar yapılarak turuncgiller yetiştirilmeye başlanmış, hayvanlar için otlat alanları oluşturulmuştur. Proje maliyetinin yüksek olması nedeniyle arazide yüksek verim elde edilen ve değer taşıyan ürünler yetiştirilmektedir. Central Valley projesi ile verimli tarım alanı hâline getirilmiş olan bölge bugün şehirleşme tehdidi altındadır. Nüfusun ve yerleşmenin artması verimli tarım alanlarının ortadan kalmasına ve daha önce yapılan sulama projesinin işlevini kaybetmesine neden olmaktadır.

**Sanayi coğrafyası;** sanayi kolları, bunların gelişimi ve dağılımını inceler.



**Enerji coğrafyası,** tükenmeyen ve tükenen enerji kaynaklarını inceler.



**Turizm coğrafyası;** insanların görmek, eğlenmek, dinlenmek, tedavi olmak gibi amaçlarla yapılan gezileri inceler.



Coğrafya, doğal ve beşeri olayları incelerken çeşitli yöntemler kullanır. **Dağılım, nedensellik** ve **karşılıklı ilgi (Bağlantı)** ilkesi coğrafya biliminin önemli yöntemleridir.

**1. Dağılım ilkesi:** coğrafi olayların yeryüzündeki dağılımını ortaya koyan ilkedir.

#### DAHİ ADAM DİYOR Kİ

Dağılım ilkesinin en önemli unsurlarından biri haritalardır.

**2. Nedensellik ilkesi:** Coğrafi olayların nedenlerini araştıran ve yanıtlar arayan ilkedir.

**3. Karşılıklı ilgi(bağlantı) ilkesi:** Coğrafi olayların birbirleriyle olan bağlantılarını inceleyen ilkedir.

**Ulaşım coğrafyası;** yollar, köprüler, tüneller, viyadükler, havaalanları ve limanlar yapmak, çeşitli araçlarla mal ve hizmetlerin bir yerden başka bir yere iletilmesini inceler.



**Nüfus coğrafyası;** nüfusun özellikleri, yeryüzüne dağılımı ve göçler gibi konuları inceler.



**Siyasi coğrafya,** Devlet ile onun kurulu olduğu ülke arasındaki ilgiyi inceler.



#### DAHİ ADAM DİYOR Kİ

Demografik kavramlar, nüfus coğrafyasının inceleme alanında yer alır.

#### Etkinlik

	Dağılım ilkesi	Nedensellik ilkesi	Karşılıklı ilgi ilkesi
Rüzgar erozyonu ülkemizde en fazla İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde etkilidir.	+		
Kutup ikliminde toprak yüzeyi buzullarla kaplı olduğu için bitki yetişmez.		+	
Nemin fazla olduğu yerlerde aşırı ısınma ve aşırı soğuma olmaz.		+	+